

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԶ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 18, 1893

ԹԻԻ 11

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԵՎԱՆ
Աղօթքի Պատասխաններ	81
Կրօն Եւ Աշխատասիրութիւն	81
Ուղեորութիւն Ի Հիւսիսային Իտալիա	82
Մանած Եւ Ներեալ Նիւթերն Յօդուա	
Գործածել	83
Ներդաշնակ Հիշելիներ	84
Այլապէս	84
Թղթակցութիւնք	
Ապաշխարող Քրիստոնէայն	84
Լոնտոնեան Նամականի	85
Ընթերցասիրութիւն Ի Գիւղս	86
Վիպատեան Մի Եղբորութիւն	86
Հանգէս Քաղաքական	87
Գրամական	88

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարա: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քրատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարնըմ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարայ Ընկերութեան Կողմանէ
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՒՄԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ԱՂՕԹՔԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Աղօթքը մեծ արտօնութիւն է: Ամէն քրիստոնէայ, եթէ ուզէ, կրնայ վայելել զայն: Աստուած մեր գործադուլութիւնն է: Կը հրաւիրէ զմեզ երթալ իրեն, երթալ համարձակութեամբ, երթալ անմիջապէս, ինչպէս որ ենք: Կը վստահացունէ զմեզ թէ ինք աւելի պատրաստ է մեզ լսելու քան մենք աղօթելու: Բան մը այս է: Բոլորովին տարբեր բան է աղօթքի պատասխանը: Ճշմարիտ աղօթքի ոգին զմեզ մօտ, երբեմն շատ մօտ, կը բերէ մեր երկնաւոր Հօր: Այս ինքնին օգտակար է մեզ: Յայնժամ պատրաստ կ'ըլլանք ընդունիլ ինչ որ ամենէն աւելի պէտք է մեզ: Մեր Հայրը լաւագոյն դատաւորն է մեր կարօտութեան: Ճիշդ հոս շատ ծանր սխալներ գործելու ենթակայ ենք: Շատ անգամ Աստուծոյ կը մօտենանք ոչ այնչափ լսելու և ընդունելու համար ինչ որ Աստուած մեզ կը սորվեցունէ, որչափ ըսելու համար Անոր թէ ինչ կ'ուզենք, և այնպիսի ոճ կը գործածենք

որով կը ցուցնենք թէ բոլորովին պատրաստ չենք որ Հօրը կամքը կատարուի փոխանակ մեր կամաց: Աղօթայալիս աղօթքներու պատասխանը յաճախ մեր ակնկալածէն շատ տարբեր եղանակաւ կը տրուի: Մերինէն շատ աւելի բարձր իմաստութիւն և սէր ունեցող էակ մը կը տեսնէ աղօթողին կարօտութիւնները, և ըստ այնմ պատասխան կը տրուի: Որովհետեւ խնդրուածը բաղձայեալ եղանակաւ չկատարուիր, Հետեւի թէ անլսելի մնացած է:

Տէրջը ժամանակը թերեւ շատ անգամ համբերատար սպասում պահանջէ: Յանդուգն հոգիները պէտք է սանձուին և զսպուին: Եռանդուն և գիւրգիւրդ բնաւորութիւն ունեցողներուն համար վտանգ կայ որ իրենց փափաքները սխալմամբ Աստուծոյ ձայնը կարծեն և դահալէժ կերպով եզրակացունեն թէ իրենց աղօթքը լսուած է ճիշդ իրենց ուզած կերպով: Յետոյ կ'իմանան թէ Տէրջը ձայնը չկար երբեք, և թէ իրենք գացած էին առանց Անոր կողմէ զրկուելու: Այսպիսիք շատ յուսախաբութիւններ կրնան ունենալ: Երբ այսպէս պատահի, յուսախաբութիւնք պիտի ըլլան այն պատասխանները որոց անոնք կարօտ էին: Սակայն թող մէկը չյուսահատի: Աստուած կը սիրէ լսել իւր աղօթող զաւակաց ձայնը, և այժմ, ինչպէս միշտ, աղօթքի լսող և աղօթքի պատասխանող Աստուած է:

ԿՐՕՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Կրօնը կենաց ամէն յարաբերութեան մէջ դեր ունենալու է: Կրօնի նպատակն է դեղեկացունել և փառաւորել կեանքը՝ անոր ամենախոնարհ և ամենաբարձր վիճակներուն մէջ, Կրօնը չբաղկանար լոկ կարգ մը տեսութիւններէ, այլ աւելի պարտականութեանց գրութիւն մ'է: Լոկ մեզ տեղեկութիւն հաղորդելու համար տրուած չէ, այլ զլիաւորապէս մեր կեանքը բարեկարգելու համար:

Կրօնը միշտ բարեկամ է աշխատասիրութեան: Պօղոս առաքեալ առ Հռոմայեցիս թղթոյն մէջ կը գրէ, «Ձանքի մէջ թուլասիրտ չըլլաք. հոգիով բորբոքեցէք. Տէրջը

ծառայեցէք» եւ առ Թեսաղոնիկեցիս Թղթոյն Գ. գլխոյն 10րդ համարին մէջ կ'ըսէ, «Վասն զի երբոր մենք ձեր քովն էինք, աս ձեզի կը պատուիրէինք, թէ ան որ չուզեր գործ գործել, հաց ալ թող չուտէ»: Պօղոսի դատապարտած չարքը սկսած էր երեւիլ մինչեւ իսկ այն ատեն երբ առաքեալը եկեղեցւոյն հետ էր: Ոմանք դատարկաշրջիկ էին, եւ Պօղոսի աղգու յանդիմանութեանց կարօտ էին աշխատութեան մըլուելու համար:

Պօղոս ինքն աշխատասիրութեան նշանաւոր տիպար մ'էր: Այս վեհօգի մարդը շատ անգամ ցերեկին կը քարոզէր եւ կը սորվեցունէր, եւ ապա գիշերները մինչեւ ուշ ատեն իւր արհեստով կը զբաղէր որպէս զի իւր ապրուստը հոգար քան թէ ուրիշին բարեսիրութենէն կախում ունենար: Արդարացի զայրոյթ կը զգայ թեսաղոնիկեցի դատարկաշրջիկներուն դէմ եւ կ'ըսէ թէ անոնք հաց ալ ուտելու չեն: Ասոնք եթէ իրենց ամէն ճիգն ի գործ դրած չէին իրենց անձը հոգալու, պէտք չէր որ ուրիշին բարեսիրութեամբ ապրէին: Հրէից մէջ հասարակ առած մ'էր այս: Նոյն խորհուրդը շատ անգամ կը դանդաղ նաեւ յոյն բանաստեղծներու, ճարտասաններու եւ իմաստասէրներու գրութեանց մէջ: Պօղոսի կանոնը համաձայն է ճշմարիտ արդարութեան: Մարդկային պատմութեան նոյն իսկ սկիզբը մեզ կը սորվեցունի թէ մարդ ճակատի քրտինքով պարտի իւր հացը ճարել: Գործել չուզող մարդը պարտի անօթի միտնիլ: Անոր օգնելու չենք: Ծոյլ մարդուն օգնութիւն տալ կը նշանակէ մօլութեան համար պարգեւ տալ:

Սուրբ Գրոց մէջ շատ կան այս նիւթին վերաբերեալ դասեր եւ աղաւթութիւններ: Առակաց ԻՍ. գլխոյն 17րդ համարին մէջ կը կարդանք, «Ուրախութիւն սիրողը կարօտութեան մէջ կ'իյնայ»: Հոս մեզ ցոյց կը տրուի անգործ եւ շաղկապ անխուսափելի հետեւանքը: Սիրտը ծուլութեան եւ հեշտութեան հաճոյքներուն վրայ դնող մարդը պէտք է աղքատանայ: Այսպիսին իւր անձէն կը կապուէ մարդկութեան փառքը եւ ինքզինք կը մօտեցունէ կորստական անասնոց: Իմաստունը դարձեալ կ'ըսէ, «Բունը մի սիրեր, որ չըլլայ թէ աղքատանա»: Անշուշտ քննաւորու ես. բնութիւնը քուն կը պահանջէ. բայց եւ այնպէս մի սիրեր զայն իբր թէ գործն ատող ըլլայիր: Առակաց ԺԸ. գլխոյն 9րդ համարին մէջ Սողոմոնը դարձեալ կ'ըսէ, «Ան որ իր գործքին մէջը թոյլ է, չափ մարդուն եղբայրն է»: Թերեւս կարծուի թէ մեծ տարբերութիւն կայ շաղկապ

լին հեղատարկաշրջանին միջև, բայց արդարեւ այդ երկուքը սերտ յարաբերութիւն ունին իրարու հետ: Երկուքն ալ յիմար են, երկուքն ալ կը դիմեն դէպ ի աղքատութիւն: Մին ունեցածը կը ցրուէ, միւսը չունի բան մը զոր ցրուէ: Երկուքն ալ աղքատութեան մէջ տեղ կը պատրաստեն իրենց: Սոյն իմաստն ունեցող ուրիշ շատ համարներ կան Սուրբ Գրոց մէջ:

Դժուար չէ սորվիլ այն դասերը զորս Աստուած կ'ուզէ մեզ սորվեցունել այս ճշմարտութեանց լուսով: Ծոյլերուն համար տեղ չունի Նա — դէժ լաւ տեղ չունի — Իւր թագաւորութեան մէջ հոս կամ ի հանդերձելուն: Հոս Աստուծոյ ծառաները իրենց բոլոր ուժով կ'ընեն ինչ գործ որ իրենց ձեռքը դնէ. հոն փրկեալները «Աստուծոյ աթոռին առջեւ են, եւ իրեն կը ծառայեն ցորեկ ու գիշեր իր տաճարին մէջ»: Որչափ պարտական ենք Սուրբ Գրքը կարդալ եւ աղօթել, ճիշդ այնչափ պարտական ենք գործունեայ եւ աշխատասէր ըլլալ: Մարդուն անկումէն առաջ ալ աշխատութիւն կար եղածի մէջ: Գիտենք թէ Ադամ իւր անմեղութեան աստիճանի վրայ կը խնամէր եւ կը դարդարէր: Ադամի համար չնորհք մ'էր որ իւր անկումէն վերջն ալ դեռ պարտաւորած էր գործել, եւ աշխատութիւնն այժմ Աստուծոյ անէծքը չէ այնչափ որչափ Աստուծոյ օրհնութիւնը: Ընդհարա ըրիտօնեան պարտի աւելի ուշադիր ըլլալ իւր առօրեայ գործոց քան փողոցի ամենէն աղա՛ եւ ամենէն փառամոլ աշխարհասէրը: Օրինաւոր գործը ըրիտօնեան պարտի կատարել բոլոր ուժով: Ապօրէն գործէն պարտի բոլորովին եւ հաստատապէս խոյս տալ: Բայց պարտի ներշնչուիլ սուրբ եւ նուիրական փառասիրութեամբ: Երբեք թոյլ տալու չէ որ ո եւ է ոք զինք դերազանցէ օրինաւոր աշխատութեան մէջ: Այն ըրիտօնեան որ դանդաղութիւն կը ցուցնէ գործի կամ կրօնի մէջ՝ Աստուծոյ համբերութիւնը կը փորձէ մեծապէս:

Փորձառութիւն եւ դիտողութիւն միշտ կ'ապացուցանեն աստուածաշնչական այս բանից ճշմարտութիւնը եւ իմաստութիւնը: Հաղարաւոր ըրիտօնէից համար մեծ օրհնութիւն է դժուարին գործ գործելու պարտաւորած ըլլալ: Իտալական առած մը կ'ըսէ, «Գործողը մէկ սատանայէ կը փորձուի, անգործը հաղար սատանայէ»: Ոչ ոք այնքան ենթակայ է դժգոհ եւ ցասկոտ եւ վերջապէս յիմար ըլլալու որքան նա որ ամենէն աւելի պարտաւոր ժամանակ ունի: Թերեւս երկաթագործի մը համար դէշ բան ըլլայ շատ մը երկաթներ ի միասին տաքցունել, սակայն շատ աւելի դէշ բան է երբեք երկաթ չդնել կրակին մէջ: Ծառ ու զորմելի է ծոյլ մարդուն վիճակը: Համբաւաւորն Հէնրի Ուորտ Պիչըր ըսած է, «Ոչ թէ գործը, այլ յոգնութիւնն է որ կը սպաննէ զմարդ: Գործը առողջարար է. հազիւ թէ կրնաս մարդու մը վրայ դնել աւելի բեռ քան զոր կրնայ տանել: Յոգնութիւնը դանակին ժանգն է: Թաւալումը չէ որ կը մաշեցունէ մեղմանները, այլ չփումը»:

Կենաց գործունէութեան ո եւ է մէկ ճիւղին մէջ օրինաւոր գործն աստուածային դէպ է մարդոց համար: Ոմանց ըրիտօնէից բարդաւաճման միակ միջոցն է սաստիկ գործունէութիւն, ֆիզիքական, մտաւոր եւ հոգեւոր: Այս գործունէութիւնը զանոնք ներդաշնակութեան կը բերէ Աստուծոյ հետ: Աստուծոյ գործերն են ստեղծելը, պահելը, եւ

փրկելը: «Իմ Հայրս» ըսաւ Քրիստոս, «մինչեւ հիմա կը գործէ, ես ալ կը գործեմ»: Աստուած եօթներորդ օրը հանգչեցաւ ստեղծագործութեան աշխատութենէն, սակայն երբեք չհանգչիր Իւր ստեղծած աշխարհը պահպանելու, կառավարելու եւ օրհնելու գործէն: Քրիստոս եւս Խնդիրը Հօրը հետ կը բաղդատէ իբրեւ անընդհատ գործող: Տառապեցաւ Նա մինչեւ որ Իւր գործն ի զուի հանեց: Ըսաւ թէ պարտէր գործել քանի որ ցերեկ էր: Յիսուս մին էր ամենէն սաստիկ աշխատողներէն որ երբեք կուսած են այս աշխարհի վրայ: Կ'աշխատէր որչափ Իւր գործութիւնը կը ներէր: Ծառ անգամ վաստակաբեկ եւ ուժասպառ ըլլալու աստիճանին հասած կ'երեւէր: Գիշեր մը ձկնորսի փոքր նաւակին խելաց կողմը Իւր գլուխը կարծր բարձրիկին վրայ դրաւ քնանալու համար, այնչափ յոգնած ըլլալով որչափ այս յօդուածը կարդացող գործաւոր մը երբեք յոգնած է: Յոգնութեան քունը կը քնանայ Նա, թէեւ անձրեւը երեսին կը զարնէ, կայծակը ծովակին վրայ կը փայլատակէ եւ որոտումը բլուրներուն մէջ կը թնդայ: Կը քնանայ մինչեւ որ յուսահատ աղաղակը կը հասնի Իւր ահանջը. յայնժամ կը կանգնի իշխանաբար եւ վեհութեամբ, կը յանդիմանէ որոտագոյ փոթորիկը եւ կը լռեցունէ կատաղած ալիքները:

Կրօնը կ'օգնէ աշխատասիրութեան: Ընդմարտի գաղափար մը կու տայ մեզ ժամանակի արժէքին նկատմամբ: Միշտ կը յիշեցունէ մեզ թէ պէտք է ժամանակը ծախու առնուլ, պատեհութիւնները գնել: Կրօնը զմեզ հոգատար կ'ընէ ժամանակի եւ պատեհութեանց գործածութեան մասին: Ունայնամտութեան եւ ծուլութեան փորձութեանց տեղի չթողուր. ազգու եղանակաւ կը յիշեցունէ մեզ թէ ծոյլ ծառաները չար ծառաներ են: Կը սորվեցունէ թէ Աստուած, որ արդիւնք եօթներորդ օրը գործ գործել, հաւասար իշխանութեամբ հրամայած է գործել չարթուան միւս օրերուն մէջ, եւ թէ չարթուան մէջ չաշխատող մարդը կ'իւրակի օրուան մէջ հանգչողին չափ յանցաւոր է: Այսպէս, ամէն փորձառութիւն եւ դիտողութիւն, Աստուծոյ Խօսքին եւ գործերուն մէջ յայտնուած օրէնքը եւ Քրիստոսի ու Հօրը օրինակը զօրաւոր կերպով ի վեր կը հանեն աշխատելու պարտականութիւնը եւ կրօնի ու աշխատասիրութեան ներդաշնակութիւնը:

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԻՒՄԱՆԻՏԱՅԻՆ ԻՏԱԼԻԱ

14.

[Խմբագրական]

Թրիէսթէ աւստրիական Լոյտ ընկերութեան շոգենաւը նստիլ եւ Կ. պոլիս վերադառնալ որոշած ըլլալով՝ գիշերը Վենետիկէ Թրիէսթէ ուղեւորեցանք ծովով եւ երբ առաւօտուն շոգենաւուն վրայ ելանք, տեսանք թէ այդ քաղաքին նաւահանգստին մօտեցած էինք արդէն: Առաւել քան 100 ոտնաչափ բարձր լուստտան մը ընկնէ անցնելով շուտով քարափին մօտեցանք: Մաքսատան պաշտօնեայք շոգենաւ դալով լոկ խնդրեցին մեզմէ որ բանանք մէկ կամ երկու պայուսակներ եւ ապա զմեզ ու մեր բեռները յանձնեցինք այն պահուիկին բեռնակրին ուր օթեւանիլ որոշած էինք: Պանդոկ առաջնորդուեցանք առանց ունենալու այն ձանձրալի յապաղումները կամ նեղութիւնները զոր մարդ կ'ունենայ օտար նաւահանգիստ մը մտնելու ատեն:

Թրիէսթէ արուարձաններով մէկտեղ 133,000 բնակիչ ունի եւ Աւստրիա-Հունգարիոյ զլխաւոր նաւահանգիստն է: Աղբիւրակնի առեւտրոյն մեծագոյն մասն անոր միջոցաւ կը կատարուի. տարուէ տարի 3,000 շոգենաւեր եւ 9,000 առաքատանաւեր կու գան հոն: Նաւահանգիստը վերջերս 14,600,000 ֆիորին ծախիւք ընդարձակուեցաւ եւ բարեփոխուեցաւ, եւ նաւահանգստէն դատ դէպ ի քաղաքը ջրանց մը եւս կ'երկարի, որ միշտ նաւերով լեցուն է: Թրիէսթէի ծովային առեւտուրը կը կատարուի զլխաւորապէս աւստրիական Լոյտ ընկերութեան միջոցաւ որ 1833ին հիմնուած է: Քաղաքին զեղեցիկագոյն շէնքերէն մին է այս ընկերութեան պաշտօնատունը: Կ. պոլսոյ նաւահանգստին մէջ սովորաբար Լոյտի շոգենաւեր աւելի կը գտնուին քան ո եւ է ուրիշ ընկերութեան: Ամբողջ Արեւելքի մէջ այս ընկերութիւնն ընդարձակ գործ ունի, այնու հանդերձ այս գործէն չհանգնար ընել առանց աւստրիական կառավարութենէն ընդունած տարեկան նպաստին:

Ուրիշ շատ քաղաքներու նման Թրիէսթէ եւս հին եւ նոր մասերէ կը բաղկանայ: Նոր մասը, որ կը պարունակէ գեղեցիկագոյն շէնքերուն շատը, շինուած է նաւահանգստին յարակից հարթ գետինի վրայ, մինչ հին մասը իւր խիտ առ խիտ կառուցուած շէնքերով կը գտնուի բլրին վրայ: Հին մասին զառիվեր փողոցներէն ելլելով գացինք Սան ձիուսթոյ բարձրադիր եկեղեցին, որոյ զանգակատունէն լաւ կը տեսնուէին քաղաքը, նաւահանգիստը եւ շրջակայ երկիրը: Սպանիական գահուն թեկնածու Տոն Քարլոս այս եկեղեցւոյն մէջ թաղուած է, եւ մօտակայ գերեզմանատան մէջ տեսանք Նափոլէոն Ա.ոյ օրով պաշտօնավարող ոստիկանութեան հռչակաւոր նախարար Ֆուլչի գերեզմանը:

Յետ միջաւոր կառքով դացինք Միրամար դղեակը: Հոս կը բնակէր երբեմն Ֆրանց Եղեշֆ կայսեր եղբայր Մաքսիմիլիան արքիդուքը, որ Մեքսիքոյի կայսր եղաւ 1864ին եւ հոն մեռաւ 1867ին: Դղեակին սենեակներն այցելուաց ցոյց կը տրուին, եւ անոնց թոյլ կը տրուի շրջագայիլ ընդարձակ եւ լաւ խնամեալ պարտիզին մէջ: Մաքսիմիլիանի առանձին սենեակը, ուր մտանք ուրիշ սենեակներէ առաջ, կը գտնուի ճիշդ այն վիճակին մէջ յոր արքիդուքը զայն ձգած էր 1864ին: Բոլոր սենեակները գեղեցիկապէս կահաւորուած են եւ զարդարուած՝ պատկերներով, որոց մէկ մեծ մասն աւստրիական եւ ուրիշ կայսերական ու արքայական ընտանեաց անդամներու կենդանագիրներն են: Դղեակին պատահաններէն հրապուրիչ տեսարան մը կը պարզուէր մեր առջեւ եւ ամէնքս միաբերան յայտարարեցինք թէ Միրամար մեր տեսած անդերուն մէջ գեղեցիկագոյնն էր, բացառութիւն չհամարելով նոյն իսկ ձենովայի մօտակայ Փէլլի դիւղին Պալլադիինի Պարտէզը, որոյ վրայ խօսած ենք արդէն:

Հետեւեալ օր Թրիէսթէ մեկնելով նաւեցինք Իստրիա թերակղզւոյն մօտերէն եւ հետզհետէ յառաջ երթալով տեսանք Քափոյ տ'Իստրիա քաղաքը եւ անոր մեծ բանտը, ծովեզերքին վրայ գեղեցիկ դիրքով շինուած Բովինիոյ քաղաքը, որոյ ետեւը լեռ մը կը բարձրանայ, եւ թերակղզւոյն հարաւային ծայրին մօտ գտնուող Փոլա քաղաքը: Այս վերջին քաղաքին ծագումը կ'ըսուի թէ շատ

հին է, եւ աւանդութիւնն անոր հիմնարկութիւնը կը դնէ նախ քան զԲրիտանոս Ժ. Դ. դարուն մէջ: Փոլայի վաւերական պատմութիւնը կը սկսի քաղաքին Հռոմայեցեաց կողմէ գրաւուելէն յամի Տեառն 178: Հոս դեռ կը տեսնուին հին մեհեանի մը եւ ամփիթէատրոնի մը մնացորդները: Յամին 1399 ձեռնովացիք գրաւեցին եւ կործանեցին սոյն քաղաքը՝ անոր մօտերը Վենետիկեաց յաղթելէ ետքը, եւ այնուհետեւ 400 տարի Փոլա չյիշատակուիր պատմութեան մէջ: Այս քաղաքը իւր այժմու կարեւորութիւնը կը պարտի աւստրիական կառավարութեան 1848 տարուայ մէջ ըրած մէկ տնօրինութեան, որով Փոլա Աւստրիոյ պատերազմական նաւահանգիստն եղաւ: Եթէ զԹրիսէսթէ Աւստրիոյ Մարսիլիան համարինք, Փոլա պիտի ըլլայ Թուրքը:

Թերակղզւոյն ծայրէն անցնելով տեսանք այն ծոցը որոյ գլուխը կը դնուի Ֆիուսէ: Այս քաղաքը 1870էն ի վեր հունգարական ստացուածք կը համարուի եւ Հունգարիոյ միակ նաւահանգիստն է: Ֆիուսէի վաճառականական եւ ճարտարադորձական կարեւորութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ: Քաղաքին գլխաւոր ճարտարագործութիւններէն մին է թղթաշինութիւն, եւ Աւստրիոյ կը տպուի Ֆիուսէի թուղթի վրայ:

Իստրիա թերակղզւոյն ծայրին շատ մօտ կայ փոքր ժայռուտ կղզի մը, որոյ վրայ լուսաւորուած մը կ'առնուած է եւ որոյ քովէն անցանք արեւուն մարը մտնելու ատենները: Հետեւեալ առաւօտ մեր ձախ կողմը կ'ընկնէ կ'երեւելին, եւ տեսանք թէ նոր անցած էինք Լիսսա կղզւոյն քովէն, որոյ առջեւ Աւստրիացիք Թէլէթոֆ ծովակալին հրամանատարութեան տակ ծովային յաղթութիւն մը տարին Իտալացեաց վրայ յամին 1866: Յամաքէն բաւական հեռի ըլլալով անշուշտ չէինք կրնար տեսնել Սփալայի քաղաքը, ուր Դիոկղետիանոս կայսր անցուց իւր կենաց վերջին տարիները, ոչ ալ տեսանք Բակուզա քաղաքը որ ցամաքին վրայ կը գտնուի աւելի հարաւ: Մեր շոգենաւը Փէլաիոյ փոքր կղզւոյն քովէն անցնելով ողջոյններ փոխանակեց դրօշակով այդ կղզւոյն վրայ հաստատուած եւ նշաններ փոխանակող կայանի մը հետ: Ապա ցամաքն աներեւութացաւ մեր աչքերէն եւ կէս օրէն քանի մը ժամ ետքը միայն տեսանք Իտալական ծովագրը: Միւսէն իբր ժամ մը ետքը հասանք Պրինտիլի, ուր առաջին անգամ ըլլալով մեր շոգենաւը կանգ առաւ: Պրինտիլի երթալ վախճած էինք սաստիկ ջերմութեան պատճառաւ որ ամառը սովորաբար կը տիրէ հոն, բայց բարեաղաքար զօրաւոր հիւսիսային հով կը փչէր երբ Պրինտիլի հասանք եւ մեր հանդիսութեան չլրդովեցաւ: Ժամանակ անցաւ մինչեւ որ ներքին նաւահանգիստը հասանք, որ բաւական լաւ եւ ընդարձակ կ'երևէր, բայց քաղաքը երբեք չտեսանք, վասն զի մեր շոգենաւն արշալոյսէն առաջ վերստին ճամբայ ելաւ: Արդէն յիշաւ տեսնելու արժանի շատ քիչ բան կը գտնուի ի Պրինտիլի: Քաղաքը իւր այժմու կարեւորութիւնը անկէ կ'առնու որ Անգղիայէ Հնդկաստան երթալու ցամաքային ճամբուն վերջին մեծ կայանն է: Ուղեւորը եւ թղթատարական ծրարը երկաթուղիաւ մինչեւ Պրինտիլի կը փոխադրուին եւ ապա շոգենաւով դէպի Սուէզի ջրանցը կը տարուին: Ընթերցողը կը յիշեն թէ վերջերս խորհուրդ կար այս ճամբան փոխել այնպէս որ Հնդկ-

կաստան ուղեւորող շոգենաւերը փոխանակ Պրինտիլիէ ճամբայ ելլելու Սէլանիկէ ճամբայ ելլէին, բայց այս մասին ուրիշ կարգադրութիւն չեղաւ:

Հռոմայեցեաց օրով այս քաղաքը կը կոչուէր Պրունտիլիոս եւ բաւական կարեւորութիւն ստացաւ վասն զի հռոմէական նաւատորմին գլխաւոր կայանն էր Ագրիպանի վրայ: Վերդիլիոս հոս մեռած է, եւ դեռ ցոյց կը տրուի այն տունը յորում ըստ աւանդութեան մեռած է հռոմայեցի այդ մեծ բանաստեղծը: Երբ Հռոմէական Արեւմտեան Պետութիւնը տապալեցաւ, Պրունտիլիոսի կարեւորութիւնն եւս նուազեցաւ, եւ մօտակայ ծովագրեաց Օթրանթոյ քաղաքը, որ այժմ լոկ գիւղ մ'է, ժամանակ մը գերազանցեց զայն իւր կարեւորութեամբ: Եթէ փոխանակ աւստրիական շոգենաւի իտալական շոգենաւ նստած ըլլայինք, ինչպէս խորհած էինք ընել, Պրինտիլի հասնելէ առաջ պիտի հանդիպէինք Անքոնա եւ Պարի, Ագրիպանի վրայ Իտալիոյ երկու գլխաւոր ծովագրեաց քաղաքներն ընդ մէջ Վենետիկի եւ Պրինտիլի: Անքոնա եւ Պարի լաւ նաւահանգիստներ ունին եւ Պրինտիլիէ աւելի մեծ են, բայց այս վերջինը վաճառականական աւելի կարեւոր դիրք ունի:

ՄԱՇԱԾ ԵՒ ՆԵՒԵԱՆ ՆԻՒԹԵՐՆ
ՅՕԳՈՒՏ ԳՈՐԾԱԾԵԼ
(Լուս. Լեւոն Փէյֆէյր)

Ինչ ինչ ձեռագործաց մաշած եւ նեխեալ նիւթերուն շատ տեսակները նոր ձեւերու փոխարկելով կը գործածուին ուրիշ տեսակ ձեռագործներու պատրաստութեան: Հինցած ցնցոտիներու նոր ձեւաց փոխարկումը ընտանի օրինակ է մեր այս ըսածին: Բրդեղէն ցնցոտիք աւելի յամր կը փոխարկին ուրիշ ձեւերու քան բամբակեղէնները եւ կտաւեղէնները, վասն զի անոնք դեռ կրնան գործածուիլ: Մէկ կողմ նետուելէ առաջ անոնք կրնան շինուիլ շատ տեսակ հանդերձներ: Միացեալ Թագաւորութեան (Մեծին Բրիտանիոյ եւ Իռլանտայի) մէջ Պէթլէ, Տիւզլըրի եւ Լիտս են բրդեղէն ցնցոտեաց մեծ վաճառանոցները, թէպէտ Միացեալ Նահանգք այս մասին զօրաւոր մրցակից են մեզ: Եւրոպայի իւրոտ եւ դարչահոտ եւ նետուած հանդերձները եւ լաթերը վերստին յերեւան կու գան իբրեւ դիւրագին նամանութիւնք բազմատեսակ առանին զգեստեղինաց եւ կերպասուց, զորս կը հագնին պաշտօնէր ի նկատի ունելով տնտեսագիտութիւն եւ առերեւոյթ պերճութիւն միանգամայն: Երբ սեւ վերարկուները այնչափ կը հինան կը մաշին որ այլ եւս չեն կրնար նորոգուիլ, կը զրկուին այլ եւ այլ երկրները գլխարկ շինուելու համար: Գաղղիա, Ռուսիա եւ Լեհաստան մեծ քանակութեամբ կ'ուզեն անոնցմէ: Անգլիացի զինուորացի հինցած կարմիր վերարկուները դրեթէ առանց բացառութեան կ'երթան Հոլանտա, կ'որովի Հոլանտացեաց կուրծքերը ծածկելու համար: Սորա կը համարին զայնս պաշտպանութիւն ընդդէմ յօդացաւորութեան: Հինցած լաւագոյն համազգեստք, զինուորական թէ հասարակ, զըլխաւորապէս կ'երթան Ալիքիէ վեհապետաց կամ ցեղապետաց զգեստ լինելու համար: Միայն այս փոխակերպութիւններէն ետքն է որ ցնցոտիք կը պատուեն եւ վերստին զըլուելով կը շինուին ստորին կարգի ասուելէն կամ կտաւ: Երբ հին բրդեղէնք այն

աստիճան կը մաշին որ յարմար չեն լինիր դարձեալ՝ փոխարկիլ ասուելէն կտաւի, տակաւին յօդուտ կը գործածուին տնտեսագիտապէս: Այն ատեն կը խառնուին ուրիշ ստորին իրաց հետ, որպիսի են կենդանեաց սմբակներու (եղունդ) եւ եղջերաց տաշեղք (եռնի) եւ խարտածք (էշնի) եւ սպանդանոցներու արիւն, եւ յետոյ երկաթ ամաններու մէջ կը հալուին փայտի մօխոյ եւ երկաթոյ բեկորներու հետ: Ասկէ կ'արտադրի նիւթ մը որմէ կը շինուի բրուսիական կապոյտ կոչուած դեղեցիկ ներկը:

Գալով անուշաբոյր օծանելաց, անոնցմէ ոմանք իսկապէս են իւղ եւ ուրիշ հիւթեր ծաղիկներէ հանուած: Կան այլք որ կը շինուին արհեստականապէս, եւ, որ հետաքրքրական է, ըստ մեծի մասին դարչահոտ բաղադրութիւններէ: Տեսակ մը իւղ (fusel-oil), որ կը գոյանայ օգիններու թորման ժամանակ, ունի մասնաւոր դարչելի եւ անտանելի հոտ: Կը գործածուի թթուներու եւ ոքսիտացուցիչ աղբակներու (agent) հետ ընկերակցելէ ետքը՝ շինելու համար դեղեր որ շատ նմանութիւն ունին խնձորի եւ տանձի իւղերուն: Խաղողի եւ անուշիկ իւղերուն կեղծերը շատ տարբերութիւն չունին յիշեալ իւղին մեծապէս ջրախառն վիճակէն: Անանասի իւղը, միւս կողմանէ, լաւագոյնս կը պատրաստուի նեխեալ պանիրին՝ շաքարին վրայ ներգործելով, կամ թթուած կողոյ՝ ալքոհոլի եւ ծծմբային թթուութեան հետ թորմամբ: Այս իւղը շատ կը գործածուի անանասի դարչելու շուր շինելու համար: Բազում գեղեցիկ ձակատներ սովոր էին թրջուիլ Օ րե Գլաֆէսով առանց գիտնալու թէ անոր էանկան բաղադրիչ մասը ձեռք կը բերուէր կովուց ախոռներու աղտեղութենէն, թէպէտ նոյնը այժմ կրնայ պատրաստուիլ աւելի աժան՝ կաղ տուող կայրածիւթին բաղադրիչ մասերէն մէկէն: Այս վերջինէն կը հանուի լեղի նուշի իւղ (աճ Կապէ Եպղ) կոչուածը, որ շատ կը գործածուի անուշահոտութիւն տալու համար աճառի եւ շաքարեղինաց:

Բոլոր ողջ իրաց մէջ ամենէն զուգուեաց կարգէն կրնան համարուիլ առնէտները: Երբ կը մեռնին առնէտք, ինչ օգտակարութիւն կրնան ունենալ: Մինչեւ իսկ անոնք յօդուտ կը գործածուին ճարտարագործական արհեստից մէջ: Ի Փարիզ կայ որմով շրջապատեալ տեղ մը ուր կը նետուին մեռեալ անասնոց բոլոր դիակները: Բազմաթիւ առնէտներ կը մուծուին հոն ստորերկրեայ նկուղներէն: Այս առնէտք շատ օգտակար ծառայութիւն կը մատուցանեն զատելով դիակաց միսերը ոսկրներէն, եւ թողով մաքուր եւ յզկեալ կմալք, փոսփոր շինուելու պատրաստ: Որմին հիման մօտ բազմաթիւ ցած ծակեր փորուած են ճիշդ բաւական՝ առնէտներուն մարմինը բայց ոչ պոչերը պարունակելու: Երեք ամիսն անգամ մը մեծ հալածանք մը կը հանուի, երբ ահաբեկեալ առնէտները կը փախչին կը դիմեն այս ծակերը: Մարդիկ կ'ելլեն եւ ծակերէն դուրս մնացած պոչերէն բռնելով առնէտները կը մտցունեն տոպրակներու մէջ եւ կը սպաննեն դիւրութեամբ: Յայնժամ կը սկսի ձեռագործութիւնը: Առնէտներուն մուշտակը աղնիւ է եւ դիւրաւ կը ծախուի: Մորթերը կ'ըլլան ընտիր ձեռնոց Կապէ կոչուած, եւ մասնաւորապէս կը գործածուին ուլի մօրթէ ձեռնոցներու թրամատին համար, վասն զի առնէտին մօրթը տոկուն է եւ առաձգական: զատի

ոսկրները առաջ յարդ ունէին ատամնաքոր (փշեւ) շինելու համար, բայց այժմ փոխուած է այդ նորաձեւութիւնը. իսկ ջիղերը եւ ոսկրները եփուելով կը վերածուին սոսնձի մածուածի (կոֆէալ Խէ-լա-սա-ս), որմէ կը պատրաստուին շաքարեղինաց ծրարներ: Եւ կը համարիմ թէ աղտեղութիւնը չէ ուրիշ բան, այլ նիւթ՝ որ սխալ տեղ դրուած է:

Բնալուծութիւնը, նման տնտեսագէտ տանտիկնոջ, կը խնայէ մէն մի բեկոր: Փողոցներուն մէջ ինկած ձիու պայտերը մարդիկ կը ժողովեն խնամով, եւ վերստին յերեւան կու գան անոնք իբրեւ սուրբ, հրացաններ եւ թնդանօթներ: Գլխաւոր բաղադրիչ նիւթն մեղանին որով կը գրեմ այժմ, թերեւս ժամանակաւ էր գարեջրոյ հին տակաւի մը կոտրած շրջանակը: Թիւթեղնագործին հանած տաշեղները կը խառնուին ձիու սմբակի կեղեւներու հետ, եւ յետոյ բրդեղէն ցնցոտեաց յոռեղոյն տեսակներուն հետ խառնուելով կը փոխակերպին չքնաղաղել կապոյտ ներկի որ կը պնծաղարդէ պալատական տիկնանց՝ զգեստները: Փորթ կոչուած գինւոյն մրուրը եթէ զգուշութեամբ զատուի, առաւօտները կրնայ առնուիլ «Էփէ» փողոց տեղ՝ զեղխութեան կամ շատակերութեան հետեւանք անհանգըստութիւնը բաժնալու համար: Փողոցները նետուած նեխալ նիւթը եւ անասնոց գիւղիկը եւ հանքածխոյ կաղի կղկղանք վերստին յերեւան կու գան խնամով պահուած՝ տիկնանց անուշաբոյր սրուակաց մէջ, կամ նոքա կը դործածեն անուշահոտ ընելու համար բարեկամները պատուասիրելու նպատակաւ պատրաստուած գոնդոնները (Էփէ, Դոհ-ալ-է-է): Նիւթը բոլոր այս խնայողութիւնը են նմանութիւն Բնութեան տնտեսագիտութեան. Բնութիւնը չգիտէ ումպէտ վատնում: Ամէն բան ունի իւր որոշ տեղը տիեզերաց ընթացքին մէջ, յորում չգտնուիր խոտոյ բոլորը մը կամ մինչեւ իսկ փշեւ մը աւելորդ, եթէ գիտնանք ի կիր արկանել զայն իրենց յարմար նպատակներուն: Մարդս կը ջանայ ստանալ այս գիտութիւնը. եւ երբ կը ստանանք, միշտ կը վարձատրուինք անուշաղակի բայց կարեւոր օրհնութիւն բերելով մարդկային սեփին:

ՆՆՆԳԱՄԻՏ ՀՆԴԻԿՆԵՐ

Ամերիկայի անկախութեան պատերազմին սկիզբները յիսնապետ մը եւ տասներկու զինուորներ ամայի տեղէ մը կը ճամբորդէին: Անոնց ճամբան բնակութեանց քովէ չէր անցներ, եւ զիշերը անտառներու մէջ կը բանակէին: Ծամբորդութեան երկրորդ օրը յետ միջառու պատահեցան խուփ մը Հնդկիկներու որք բարեկամօրէն վարուեցան անոնց հետ, եւ այնպէս ցուցին թէ շատ ուրախ էին որ պատահեցան յիսնապետին եւ անոր մարդոց, զորս իրենց պաշտպանները կոչեցին մեծարանօք: Սակայն, ինչպէս յաճախ կը պատահի երբ մարդիկ խաբարայութիւն կ'ընեն, Հնդկիկը իրենց կեղծաւորութիւնը չափազանցութեան տարին եւ յիսնապետին մտաց մէջ տարակոյսներ սկսան ծագիլ անոնց անկեղծութեան նկատմամբ:

Յիսնապետը եւ իւր մարդիկը Հնդկիկներէն բաժնուեցան եւ երբ մղոն մը կամ քիչ մը աւելի յառաջ գացին, յիսնապետը իւր մարդիկը կեցուց եւ ըսաւ, «Այն կարմրամորթները մեզ չարիք ընելու միտք ունին: Պարապ տեղը քսան տարի Հնդկիկներու մէջ

չբնակեցայ: Գիտեմ զանոնք եւ անոնց դիւային հարութիւնները: Եթէ այս զիշերը զգուշութիւն ձեռք չառնուէք անոնց դէմ, մեզմէ ոչ ոք մինչեւ առաւօտ ողջ պիտի մնայ որ կարող ըլլայ պատմել մեզ պատահածը:» Զինուորները շատ զարմացան: Անոնցմէ ոչ ոք կասկած մը ունեցած էր Հնդկիկներուն վրայ: Սակայն իրենց պետին վստահելով հաւանեցան անոր հրահանգներուն հետեւիլ. եւ հետեւեալ խորհուրդն ընդունուեցաւ ու դործադրուեցաւ:

Գիշերը պառկելու համար որոշուած տեղը կը գտնուէր գետակի մը մօտ, որ ետեւի կողմէն պաշտպանութեան միջոց էր: Մեծ կաղնի մը կտրուեցաւ, եւ ամէն մարդ այդ ծառէն իւր մեծութեամբ կոճղ մը կտրեց: Կոճղերը վերմակներու մէջ փաթթուեցան եւ զլսարկներ դրուեցան անոնց ծայրերը: Ապա կրակին քով տարուեցան եւ այնպէս ճարտարութեամբ տեղաւորուեցան որ տեսնողն անշուշտ պառկած եւ քնացած զինուորներ պիտի կարծէր զանոնք: Յիսնապետը եւ զինուորները մեծ թուփի մը ետեւ պահուեցան սպասելով իրենց թշնամեաց երեւման: Կրակը, որ երեկոյին պայծառ բոցով կը վառէր, անխնամ թողուելով սկսաւ հետզհետէ մարիլ, եւ հանդարտութիւն կը տիրէր բանակատեղոյն շուրջը:

Երկու ժամ անցաւ, մարդիկն սկսան անհամբերութիւն ցոյց տալ, զիտողութիւններ սկսան ըլլալ թէ յիսնապետին երկիւղներն անհիմն էին: Վերջապէս կրակին աղօտ լոյսին միջոցաւ նշմարուեցաւ բարձրահասակ Հնդիկ մը, որ զգուշութեամբ իրենց կողմը կու գար: Գաղտնագողի բաւական մօտեցաւ եւ տեսաւ պառկած կեղծ մարդիկը: Ապա հեռացաւ, եւ ուրիշ Հնդիկ մը երեւցաւ որ կարծես թէ զգուշութեամբ համբեց քնացողները: Անմիջապէս յետոյ բոլոր կարմրամորթները, որ տանեւելից հողի էին, սկըսան զգուշութեամբ յառաջ գալ: Զինուորները տեսնելով Հնդկիկներուն ըրած պատրաստութիւններն ջարդ մը դործելու համար՝ այնքան զրգուռեցան որ հազիւ կըրնային զսպուիլ: Յիսնապետին միտքն այն էր որ իւր մարդիկն հանդարտ մնան իրենց թաքստեան տեղոյն մէջ մինչեւ որ Հնդիկները պարպէին իրենց հրացանները: Եւ երկար սպասելու պէտք չունեցան: Հնդիկը պառկողներէն քանի մը ոտք հեռի կեցան, նշան առին, պարպեցին հրացանները, իրենց պատերազմի ճիշն արձակեցին, եւ յառաջ վազեցին որ իրենց վատ դործն ի զուլս հանեն սպաննուած մարդոց գանկի մօրթը հանելու համար: Այժմ կարգը յիսնապետինն էր: Նշան մը տրուեցաւ եւ մահառիթ գնտակներն արձակուեցան նենգամիտ վայրենիներուն վրայ: Անոնցմէ ոչ ոք աղատեցաւ:

ԱՅԼԵԻԱՅԼԲ

Գիտնախնձորի (Կալ-Բէ) մշակութեան մէջ ինչ ինչ զարմանալի արդիւնքներ ձեռք բերած է գաղղիացի երկրագործ մը: Սոյն երկրագործ, որ միանգամայն քիմիագէտ է, նախքէ դրուած հիւպատոսական տեղեկագրի մը նայելով անցելոյն մէջ ժամանակ մը փորձեր ըրած է գետնախնձորներու վրայ, եւ նշանակութեան արժանի սա արդիւնքը ձեռք բերաւ: Զորս արտադրէն հանեց քառասունուերկու տակառաշափ ահադին քանակութեամբ գետնախնձոր: Ահա՛ թէ ինչ կերպով: Մարդը խնամով կ'ընտրէ սերմը

եւ կը դործածէ միայն լաւագոյն եւ առողջագոյն արմատը: Հողը կը փորէ կամ կ'արորէ շատ խոր եւ լաւ մը կ'աղբէ: Գետնախնձորի սերմերը սերմանելէ առաջ կը դնէ զայնս իւր քսանեւէն ժամ վեց լիտր բորակի եւ վեց լիտր ամոնիակի ծծմբատի եւ քսանեւէնի կալոն (75 քաշ) ջրոյ խառնուրդի մը մէջ: Յետոյ կը հանէ դուրս եւ կը թողու որ ցամքին: Մինչեւ քսանեւէն ժամ կը մնան այսպէս, որպէս զի պտկուեցը ժամանակ ունենան ուռելու:

—Աղաւսի մէջ կը գտնուին կարմրորակ գեղնագոյն մըջիւնք: Ասոնք ժամանակ ժամանակ բազմաթիւ խուլմերով կ'ելլեն իրենց բոյներէն եւ կը յարձակին ոչ շատ հեռի գտնուող սեւ մըջնոց բոյներուն վրայ: Յայնժամ տեղի կ'ունենայ մեծ կոտորած, եւ երբ սեւ թշնամին վանուի, ցրուի, նոցա հարսնեակները կամ ձագերը, որ առ հասարակ բայց սխալ նշանակութեամբ կը կոչուին մըջիւնի ձու, կը տարուին յողթողաց բոյները իբրեւ աւար եւ կողոպուտ: Սեւ մըջիւնք որ յետոյ կ'ելլեն այս հարսնեակներէն, կը ծնին գերի: Անոնք ոչինչ գիտեն իրենց նախնական վիճակին վրայ, բայց միայն սա՝ որ պարտական են ծառայել իրենց կարմիր տէրերուն: Կը կըթուին եւ կը վարժուին անոնց ուտեստ մատակարարել: Այս գերողներն այնպէս զիւր եւ հաճոյք կը զգան իրենց այս վիճակէն, որ հուսկ ուրեմն կը կորուսանեն կենդանական բնազդից հզօրագոյնը, անձն սնուցանելու բնազդը: Վասն զի գիտենք թէ իրողութիւն է որ անոնք սովալուկ կը մեռնին իրենց յոյժ սիրելի ուտեստից քով եթէ իրենց ծառաներէն մին չգըտնուի իրենց մօտ եւ ուտեստ չմատակարարէ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԲ

ԱՊԱՏԵԱՐՈՂ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅՆ

Անապաշխարն կապեալ է, իսկ ապաշխարողն արձակեալ է: Հողեւոր հովուին պաշտօնական պարտքն է լուսաւոր տեսութիւն եւ ծանօթութիւն ունենալ իւր խնամքին յանձնուած հօտին վրայ՝ թէ քառասնօրեայ պահոց մէջ իւր ծուխէն քանի՞ անձինք ապաշխարելու ճամբուն մէջ զրած են իրենց ստղերը, ինչպէս Աւետարանականաց հովիւն եւս ամէն սուրբ օրուան կատարուած պաշտամանց մէջ սուր հայեցողութեամբ կը նայի թէ այն օրուան քարոզն, բացատրութիւնն, երգն եւ աղօթքն ի՞նչ տպաւորութիւն գործեցին անապաշխար ունկնդրին սրտին վրայ, թէ իւր ունկնդիրներէն կա՞ն այնպիսիք որոց երեսին առջեւ կրնայ համարձակիլ ըսելու. «Եղբայր, դուն անապաշխար ես տակաւին: Եթէ անապաշխար ես, ուրեմն դեռ անհաշտ կեանքով կ'ապրիս Աստուծոյ ժողովուրդին մէջ, եւ հաշտուած չես Աստուծոյ հետ: Գրիստոս կ'աղաչէ որ հաշտուիս: մի մերժիր Գրիստոսի աղաչանքն, մի տրտմեցունէր քո սիրելի Քահանայապետն, մի թշնամանիր: Եթէ անապաշխար ես, դեռ անհաշտ ես Աստուծոյ հետ: Իսկ եթէ անհաշտ ես, արդէն Աստուծոյ թշնամին ես: Անոր թշնամին ես քու ընթերցուածներուդ, երգերուդ եւ աղօթքներուդ մէջ: Իբրեւ Աստուծոյ անհաշտ թշնամի կը յաճախես Անոր սրբարան, կը կարդաս Անոր Աւետարան, կ'երգես եւ կ'աղօթես առ Նա: Աստուծոյ ունեցած թըշ-

համեմատ թիւն այնչափ սակաւ էր որ դուն ալ զքեզ այն թշնամեաց թուոյն վրայ աւելցուցիր: Գրիստոսը ծաղրող եւ կոխահարող անձինք նուա՞ղ թիւ մը կը կազմէին որ դուն այն թուոյն մէջ մտար:» Հովիւ քահանայն եւս այնպէս համարձակութիւն գտնելու է իւր ծիսոց տուներուն մէջ որ այս ասպալսարութեան օրերուն մէջ պաշտօնական համարձակութեամբ խօսի անոնց եւ բացատրէ այն հոգեշարժ աղօթքներն եւ շարականներն որ այդ օրերուն մէջ կը կարգացունէին: Քահանայն յայտնապէս խօսելու է մեղաւոր մարդուն, եւ ըսելու է սա շաղկապն. «Ձարհուրեալ դողացաւ ամենամեղ անձն իմ յահել քոց դատաստանաց, յաներեւել տանջանացն: Քանզի կամաւ մերձեցայ ի մեղս մեծամեծս. արդ կայ եւ մնայ ինձ աններելի պատուհասն:»

Այս շարականին բացատրութիւնն հասկնցնելու է մեղաւորին, ըսելով թէ քանի որ դուն այսպէս չես զարհուրիր եւ դողութեամբ քու սիրտդ չես բանար Գրիստոսի ապիւն, եւ անտարբեր, անզգայ եւ անվախ սիրտ մը կը կրես, եւ քեզ սպասող աններելի պատուհասն ծածկուած է քու հոգւոյդ տեսութենէն, դուն ոչ թէ ապաշխարողաց, այլ անապաշխարողաց կարգին մէջ ես: Ապաշխարողաց հետ եկեղեցի կը մըտնես, անոնց հետ կ'աղօթես եւ անոնց նման ունկնդրութիւն կ'ընես, բայց անապաշխար ես: Աստուած ինչպէս իւր հին Խորայելի անապաշխարողներուն համար դանդաղ կ'ընէր մարգարէին բերնով, նոյն դանդաղ կ'ընէ իմ բերանով: «Անոնք ժողովուրդին զաւուս պէս քեզի կու գան, ու քու առջեւ իմ ժողովուրդիս պէս կը նստին, եւ քու խօսքերդ կը լսեն, բայց զանոնք չեն ընենք. . . . Եւ ահա դուն անոնց քաղցրածայն ու հմուտ նուազածուի մը ակործակի երգին պէս ես, որ քու խօսքերդ կը լսեն, բայց զանոնք ի գործ չեն դնիր:»

Ապաշխարութեան օրերը երբ կը վերադառնան, կ'անցնին եւ կ'երթան, քանի՞ մեղաւորներ դարձի կու գան եւ կ'ապաշխարեն: Ինչ են անոնց ապաշխարութեան նշանները, ինչ տեսակ մեղք ունէին որ ապաշխարութեան օրերն անցան դնալին, բայց այդ մեղքն ո՛չ անցաւ եւ ո՛չ գնաց, այլ դարձեալ սրտի մէջ իւր առաջին տեղն ընած է: Ապաշխարութեան աղօթքներ, երգեր եւ շարականներ լսեց. առնալ ալ օրերուն հետ ի միասին անցան գնացին, բայց անապաշխարն դեռ անապաշխար է: Ինչ որ էր Բարեկենդանի օրերուն կամ անկէ առաջ եղած օրերուն մէջ, նոյն է ապաշխարութեան օրերուն մէջ ալ: Իւր կրօնական արտաքին ձեւերով խաբեց իւր հովիւն ալ եւ դուք է իւր անձն ալ: Եթէ անապաշխար հոգին կը յաջողի հովիւն խաբելու, արդէն իւր սիրտն խաբած է: Առաջ իւր սիրտն կը խաբէ եւ յետոյ կը գիմէ քահանային որ լոկ դրուած «մեղայ» յանկն ի բերան առնելով խաբէ զայն եւս: Բայց արթուն եւ շնորհազարդ հովիւն կը ջանայ որ նորա արտասուած խառն եւ խոնարհածեւ, ծածուկ եւ դողգոջուն խօսքերն կարող չլինին շլացնելու իւր ներքին տեսութիւն այդ մեղաւորին վիճակին վրայ: Թերեւս անապաշխարն կը սպասէ մեծաւ փութով որ ձեռք մը դրուի իւր գլխոյն վրայ եւ «Արձակեմ զքեզ» բառերն քահանայի ձայնովն լսէ եւ անով յաջողի մարտնչելու իր խղճին ձայնին հետ, մինչեւ որ իսպառ լռութեան զատապարտէ զայն. կամ եթէ իսպառ չկըր-

նայ մահացնել, դոնէ խղճի ձայնը խեղդուելու վիճակին հասած մանկան մը ձայն մնայ, որ պոռայ, գոչէ եւ աղաղակէ, բայց ինք կարող ըլլայ չլսելու: Կամ եթէ երբեք պատասխան մը տալու պէտք լինի, որ անով ձանձրութենէ ազատուի, զայս կ'ըսէ. «Եթէ ապաշխարած չլինէի եւ Աստուծոյ հետ հաշտուած չլինէի, ո՛չ 'Արձակեմ զքեզ' խօսք կը կարգացուէր ականջիս եւ ո՛չ ալ ձեռք կը դրուէր գլխոյս վրայ: Ուստի լռեալ եր, աղաղակող խիղճ:»

Քահանան Նարեկացոյ նկարագրած ապաշխարողին նշանը գիտելով նայելու է թէ այն նշանը կ'ա՞յ եւ կ'երեւո՞ իւր խոստովանորդոյն վրայ: «Ի ծաղիկ նշուլից ողորմութեան քո փառաց հայրն մեղք. հալածին դեւք. ջնջին յանցանք. խղին կապանք. խորտակին շղթայք. կենդանածնին մահացեալք. բռնկին հարուածք. բառնին ապականութիւնք. տեղի տան տխրութիւնք. նահանջին հեծութիւնք. փախուտ խաւարն. մերժի մէգն. մերժի մառախուղն. փարատի մռայլն. սպառի աղջամուղջն. վերանայ մութն. դնայ դիշերն. տարադրի տաքնապն. չքանան չարիքն. հալածին յուսահատութիւնք. եւ թագաւորէ ձեռն քո ամենակալ:» Յիշեալ կապանք եւ շղթայք եթէ արձակուած լսելով կը խղուին եւ կը քանդուին, հարուածներէն ալ կը բռնկուի ապաշխարողն. ներքին ունեցած ապականութիւններէն կը մաքրուի. իր հոգւոյ տխրութիւններ եւ մեղքի համար հեծութիւններ կը վերցուին. նոյնպէս յուսահատական մտածմունքներ մէկզի կ'երթան: Արձակուած չէ որ ապաշխարութիւն կը բերէ մեղաւորին վերայ: Եթէ կը բերէ, այլ եւս ապաշխարութիւն կամ ապաշխարութեան օրեր պէտք պիտի չլինին մեղաւորին: Եկեղեցւոյ օրէնքն թոյլտուութիւն չտար քահանային որ անապաշխար մեղաւորին արձակուած կարգայ: Անապաշխար արտաքսուած է եկեղեցւոյ հաղորդակցութենէն, ուստի չէ կարող մասնակցիլ Տէրունական Ընթրեաց: «Մի ոք յանապաշխարողաց մերձեցի յաստուածային խորհուրդ,» կը կարգայ բարձր ձայնով սեղանի բեմէն: Ապաշխարութեան կարգը ապաշխարող մարդուն վերայ կատարելէ յետոյ կը կարգայ արձակում, եւ կ'աղօթէ. «Հաշտեա մարդասիրութեամբ քով եւ արա զսոսա անդամս եկեղեցւոյ քու՞մ սրբոյ:» Անապաշխարն անհաշտ է Աստուծոյ հետ: Երբ կ'ապաշխարէ եւ քահանան նորա ապաշխարութեան նշաններն կը տեսնէ՝ այն ատեն կը խնդրէ որ Աստուած հաշտուի այդ մեղաւորին հետ եւ ընդունի զայն եկեղեցւոյ անդամակցութեան մէջ:

Մեծ Պահոց օրերուն մէջ այդ բաներուն կը սպասուի, այսինքն մեղաւորն ապաշխարէ եւ հաշտուի Աստուծոյ հետ, եւ քահանան Աստուծոյ կողմանէ ընդունի զայն եկեղեցւոյ մէջ: Այլ եւս այնուհետեւ այն անձին համար չեն այն խօսքերն զոր սարկաւազն բեմէն կը քարոզէ. «Որք ոչ էք կարող հաղորդիլ աստուածային խորհրդոյս, առ դրունս ելէք. . . .» Ապաշխարողն կարէ սուրբ ողջունի համբոյր տալ եւ առնուլ: Սարկաւազի «Առ դրունս ելէք» խօսքը կ'ակնարկէ այն անձ որ խաբած է հովիւն եւ արձակուած ընդունելով հաղորդուողներու կարգին մէջ մտած է եւ որոյ անապաշխար վիճակն անծանօթ է: Իսկ ծանօթ անապաշխարն արդէն ինք չհամարձակիր Տէրունական Ընթրեաց Սեղանին, աստուածային խորհրդոյն, մերձեցալ:

Երբ Պահոց ասպալսարութեան օրերն կ'անցնին կ'երթան եւ քահանայի ծուխէն ոչ ոք կ'ապաշխարէ, Աստուծոյ հրաւիրեալ հովիւն անմխիթար սղեգ եւ արտմութիւն կը կրէ իւր մեղաւորաց անդեղջ մնալուն պատճառաւ: Եւ երբ մեղաւորք իրենց հոգեւոր հովուին սղալից դէմքն կը դիտեն, անոնք ալ խաղաղութիւն սրտի չեն կրնար վայելիլ:

Աստուծոյ ընտրեալ հովիւներ Եղիայի ըսածն կը կրկնեն, «Տէ՛ր, առ զիմ հոգին,» կամ կ'ըսեն, «Կալ զիս հրաժարեալ:»

Տրապիզոն

Ս. Դ.

ԼՈՆՏՈՆԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Սիրելի Բենիամին,

Մեր դպրոցի ամենանշանաւոր բժիշկ դասախօսներէ միոյն մահն կը թելադրէ ինձ այս նամակիս նիւթը: Ամէնքս ալ դիտենք թէ ժամացոյցին մէն մի ի՞նչ Խա՛ն հետ հոգի մը կ'անցնի ի յաւիտենականութիւն: Եւ սակայն խօսքը ժամանակի կարճութեան վրայ դարձած ատեն կը սիրենք հաւատալ թէ մեր կեանքը վերջանալու մօտ չէ: Մեր սիրելեաց եւ ծանօթներու մահն յաճախ կը յիշեցնէ մեզ թէ իրօք մեր կեանքը խիստ կարճ է, մեր ուղածէն կամ սպասածէն շատ աւելի կարճ: Երբ դադարի մը քով կը կանգնինք, երկվայրկեան մը թերեւս կը լեցուինք այս տեսակ մտածումներով, զորս կերպով մը կը յաջողինք թաղել մոռացութեան գերեզմանին մէջ: Եւ ճշմարտութիւնը կը շարունակէ ճշմարիտ ըլլալ, ինչ որ ալ ըլլայ մեր ընթացքը կամ փափաքը:

Կը խորհիմ երբեմն թէ թերեւս մարդիկ իրենց կեանքը աւելի օգտակար կերպով անցունէին այս աշխարհի մէջ եթէ առաջուց գիտնային թէ ի՞նչ է իրենց վիճակած տարիներու թիւը: Նոյն ատեն սակայն աւելի գիւրդին է համոզուիլ թէ կենաց անստուգութիւնը պէտք է ինքնին ըլլայ արթնութեան եւ գործունէութեան զօրաւոր խթան մը:

Դուն եւս, բարեկամս, ապահովագրական ընկերութեանց չափ լաւ դիտես թէ խոր ծերութեան մէջ մեռնողներու թիւն համեմատապէս խիստ փոքր է. մինչ վաղահաս մահերու թիւն շատ մեծ է: Կը փափաղիմ որ դու ալ ինձ հետ զգաս թէ մահը ամենուս ալ մօտ է. մօտ՝ տարիներով, ամիսներով, շաբաթներով կամ օրերով. մօտ՝ վերջապէս մինչեւ իսկ եթէ խոր ծերութեան մէջ գիւրդուինք մահուան հրեշտակը: Տարիներն երկար կ'երեւին մեզ ապագայի հորիզոնին վրայ, բայց շատ կարճ են ժամանակի հոսանքին մէջ: Դեռ երէկ էր կարծես որ փոքրիկ աղայոց կարգէն էինք. այսօր երիտասարդ կը սեպուինք, եւ տարիներ վերջն ալ — վաղը — ծեր պիտի յորջորջուինք եթէ ապրինք բաւական երկար:

Բայց ճշմարտութեան մը յեղեղումը ինքնին օգուտ մը չունի. այդ ճշմարտութեան ըմբռնումը պարտի ունենալ իր աղքեցութիւնը մեր վրայ: Չգալով մեր կեանքի կարճութիւնը պէտք է ջանանք եւ օգտակար կերպով անցունենք մեր օրերն եւ տարիներն: Չեմ կ'արծնր թէ օգտակարութեան ասպարէզներն չտեսնելու չափ կոյր կրնայ ըլլալ բանականութեան տէր մէկը: Չորս կողմը նայէ անգամ մը, բարեկամս, եւ մէկ ակնարկով իսկ պիտի տեսնես ինքզինքդ ընկեր արարածոցդ օգտակար ընծայելու անհամար պատահութիւններ եւ ասպարէզներ: Մեծ մեծ դերեր կատարելու փափա-

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մարտ 6 ըստ Յուն., և Մարտ 18 ըստ Լատ., 1893

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ԴԱՏԵ

Մարտ 8ին Փարիզի մէջ սկսաւ Փանա-
մայի Զրանցին Ընկերութեան տնօրէննե-
րուն եւ ալլոց դատաստանը, այն ամբաս-
տանութեամբ թէ կաշառած էին խորհրդ-
դարանի անդամներ, Ընկերութեան տնօ-
րէններուն նախորդ դատաստանն եղած էր
այն ամբաստանութեամբ թէ սուտ պատ-
րուակներով դրամ ձեռք անցուցած էին եւ
այսպէս կողոպտած էին զանոնք որ իրենց
ատակը ջրանցի բաժնեթուղթերու համար
տուած էին. աստի կ'երեւի թէ այժմու
դատաստանը բոլորովին տարբեր է եւ տար-
բեր յանցանքի համար, թէեւ տոմսակ ու-
նեցողները միայն կրնային ներս մտնել,
այսու հանգերձ երբ դատավարութիւնն
սկսաւ, դատաստանը խիտ առ խիտ լեցուած
էր ունկնդիրներով: Սթանբուլի Փարիզի
թղթակիցը հետագայն կը գրէ. «Մ. Ֆրոգէ,
ներս մտնողներուն առաջիններէն ըլլալով,
եկաւ ժամը 12էն (կէս օր) քանի մը բոլոր-
տալ, սաստիկ դուռնաւած եւ յուզուած:
Անոր հետեւէն եկաւ Մ. Քլէմանսոյ, որոյ
դուռնաւածութիւնը բարկութենէ յառաջ եկած
կ'երեւէր: Մ. տը Ֆրէյսինէ կատարեալ հան-
դարութիւն պահած մտաւ դատաստանը.
Իսկ Մ. Մառէ երեք հանգստութիւն չունէր:
Նշանաւոր հրապարակագիր մը, որոյ քով
նստած էի, տիրող օրինակը զգացման թարգ-
ման հանդիսացաւ ըսելով, Վրբեւ ամբաս-
տանեալ կամ իրեւ զկայ այսօր այս դատա-
ստանը մտնող իւրաքանչիւր անձի հանրային
կեանքն իսպառ վերջացած է:»

Դատավարութեան առաջին օրը հարցա-
նոցուեցաւ Մ. Շառլ տը Լէսէփս, սակայն նոր
բան մը յերեւան չեկաւ: Բանտարկեալ տնօ-
րէնը բացատրեց թէ ինչ պարագաներու մէջ
375,000 ֆրանք վճարուած էր Մ. Պայոյի,
այն ատենուան Հանրօգուտ շինութեանց
նախարարին, 5,000,000 ֆրանք՝ Պարոն Ռէյ-
նալի, եւ 3,000,000 ֆրանք՝ Մ. Ֆրոգէի
որպէս զի սա օգնէր հակապոլանմէական
ընտրելոյն: Ըսաւ թէ այս վերջին գումար-
ը վճարուած էր Փանամայի բաղդատման-
բուն հանման արտօնութիւն տուող օրի-
նադին ընդունելէն առաջ: Հետեւեալ օրը,
քանի մը ուրիշ անձանց հարցաքննուելէն
հետք, կանչուեցաւ Հանրօգուտ շինու-
թեանց նախկին նախարար Մ. Պայոյ, որ
ըսաւ թէ ո եւ է հարցման պատասխանելէ
առաջ կ'ուզէր կատարեալ խոստովանութիւն
մը ընել, եւ յարեց, «Բառ չեմ կրնար գտ-
նել զղջումս ու ցաւս յայտնելու համար:
Վերջին երկու ամիսներս փակուած եմ
խորշիս մէջ, խղճիս դէմ առ դէմ, եւ չեմ
կրնար հասկնալ թէ ինչպէս կրնայի այս-
քան յանցաւոր ըլլալ: Տասնեւհինգ տարի
հաւատարմութեամբ ծառայած էի հայրեն-
եացս եւ հանրապետութեան: Անգամ մը
միայն, անբացատրելի յիմարութեան ժամու-
մը մէջ, մոռցայ պարտականութիւնս, եւ այս
պատճառաւ հոս կը գտնուիմ այսօր խորհե-
լով մի եւ նոյն ատեն երբեմն գրաւած գիր-
քիս վրայ, զոր իսպառ կորուսած եմ, եւ
այն ապագային վրայ որ սիրելեացս համար
պահուած է:» Մ. Պայոյ ընդունեց թէ
այն ստակն անձնական շահուն համար ա-
ռած էր, եւ յարեց թէ կանխաւ կը հպա-
տակէր իրեն տրուելուն վճարին: Ըսաւ նա-
եւ սակայն թէ 375,000 ֆրանքէն 75,000

ֆրանք միջնորդէք տուած էր իւր դրա-
դրին, Մ. Պրոնտէնի, որ միջնորդի դեր
կատարած էր այս գործին մէջ: Մ. Պրոն-
տէն, որ յաջորդ հարցաքննուողն էր, ուրա-
ցաւ զայս:

Դատավարութեան երրորդ օրը, մարտ
10ին, Մ. Ֆրոգէ, Մ. Քլէմանսոյ եւ Մ.
տը Ֆրէյսինէ հարցաքննուեցան: Մ. Ֆրոգէ
հանդիսաւորապէս եւ երդմամբ յայտարա-
րեց թէ ճշմարիտ չէին Մ. Շառլ տը Լէ-
սէփսի իրեն նկատմամբ ըսածները: Ըն-
դունեց թէ իւր պաշտօնատունը կոչած էր
երկու Լէսէփսները, բայց յայտնաւ անոնց
զեկուցած էր միայն թէ վտանգ կար որ Փա-
նամայի Ընկերութեան զրամական մեծամեծ
պահանջներ ըլլային: Պուլանմէական պայ-
քարին ժամանակ իւր պարտականութիւնը
կատարած էր, սակայն ո եւ է յարաբերու-
թիւն չէր ունեցած Մ. Հէյրի, Մ. Առթունի
եւ Պարոն Ռէյնալի հետ: Մ. Քլէմանսոյ
ըսաւ թէ այս խնդրոց հետ իւր կապակցու-
թիւնը սա եղած էր միայն որ ինք Մ. տը
Ֆրէյսինէի գացած էր անոր յայտնելու իւր
համոզումը որ եթէ ճիշդ երեսփոխանական
ընտրութեանց ժամանակ աղէտ մը պատա-
հէր Փանամայի Ընկերութեան, հանրապե-
տութեան շահերը կրնային փաստուիլ: Մ.
տը Ֆրէյսինէ բացատրեց թէ յորդորած էր
զՄ. տը Լէսէփս որ հանրապետութեան օգ-
տին համար տեղի չտայ Պարոն Ռէյնալի
կողմէ սպառնացեալ դատաստանին, եւ թէ
ուղած չէր աղկէ անդին գործին մանրա-
մասնութեանց մտնել:

Շաբաթ օր Տիկին Քոթիւ, Փանամայի
բանտարկեալ տնօրէններէն միոյն կինը,
դատարանին մէջ վկայեց թէ բանտերու
վերատեսուէ Մ. Սուանուոնի յանուն Դա-
տական նախարար Մ. Պուլանմէայի իրեն
խոստացած էր ազատ արձակել բանտար-
կեալները՝ պայմանաւ որ անոնք բողոքին
պահէին: Մ. Սուանուոնի չընդունիր զայս,
եւ կ'ըսէ թէ Տիկին Քոթիւ էր որ իրեն
գալով միջնորդութիւն ըրած էր իւր ա-
մուսնոյն համար: Երգում ըրաւ թէ երբեք
ո եւ է սպառնալիք ըրած չէր Տիկին Քո-
թիւի: Սա աղբուրապէս յայտարարեց որ Մ.
Սուանուոնի հարցուցած էր իրեն թէ ար-
քայական կուսակցութեան վերաբերող
երեսփոխաններու դէմ տեղեկութիւններ
ունէ՞ր: Մ. Սուանուոնի զայս եւս չընդու-
նիր, բայց եւ այնպէս հրաժարեցաւ իւր
պաշտօնէն: Մ. Պուլանմէա կը յայտարարէ
թէ Մ. Սուանուոնի երեք արտօնութիւն
տուած չէր որ Տիկին Քոթիւի հետ խօսի
սպառնալքօք կամ խոստմամբ, եւ սոյն
նախարարն ալ հրաժարական տուաւ որպէս
զի կարենայ աւելի ազատութեամբ պաշտ-
պանել ինքզինք: Արտաքին գործոց նա-
խարար Մ. Տըլէլ առժամապէս ստանձնած
է Դատական նախարարի պաշտօնն եւս:
Այս կերպով Մ. Ռիպոյի նախարարութեան
գիրքն աւելի եւս տկարացաւ, սակայն Ե-
րեսփոխանական ժողովը երկուշաբթի օր
69 քուէից առաւելութեամբ իւր վստահու-
թիւնը յայտնեց նախարարութեան վրայ:

Խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովոյ
նախագահ Մ. Պրիսոն հրաժարական տուաւ
տկարութեան պատճառաւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նախագահ Քլիվլէնտի յաթոռ նախագա-
հութեան բարձրացման օրը, մարտ 4ին,
օղը փոթորկալից էր յիւշաչինկթոն, սակայն

երեք չաղեցուց հանդիսատեսներուն եւ
ռանդը, որոց թիւը, ի հաշիւ չառնելով Ուա-
շինկթընցիները, 200,000ի կը հասնէր: Նա-
խագահը իւր պաշտօնական ուղերձին մէջ
խօսեցաւ զրամական առողջ եւ հաստատուն
զրութեան մը կարեւորութեան վրայ, եւ ը-
սաւ թէ Սմերթկաքիք իրենց աղբային զօրու-
թեամբ եւ հարստութեամբ հանդերձ չէին
կրնար դրամական եւ առեւտրական անողոք
օրէնքներն արհամարհել առանց վնասը կրե-
լու: Յիշեց թէ վերջին ընտրութիւնը կը
դատապարտէին Պաշտպան Դրութեան վար-
դապետութիւնը, եւ ըսաւ թէ այդ աշխար-
հավարութիւնը կը վերցունէր ժողովրդեան
վստահութիւնը իրեն վրայ եւ զայն կը վար-
ժեցունէր վստահիլ կառավարութեան պաշտ-
պանութեան: Յարեց նաեւ թէ ճշմարիտ
սկզբանց ընդունելութեամբ ի բաց պիտի
թողուէին այն օգնութիւնները որք քա-
ղաքացւոց մէկ մասին աշխատութեան եւ
խնայութեան վրայ բեռ կ'ըլլան՝ նպաստելու
համար այն անկանոն եւ տկարանալու վրայ
եղող ձեռնարկներուն որոց հետ այդ քա-
ղաքացիք ո եւ է գործ չունին:

Սմերթկեան Ծերակոյտը միաձայնու-
թեամբ վաւերացուց Մ. Քլիվլէնտի ընտ-
րած բոլոր նախարարաց պաշտօնները: Նոր-
ընտիր նախագահը յիշեալ ժողովին պաշտօ-
նագիր մը զրկեց որով ետ կ'առնուէ Հա-
վայեան կղզեաց միացման օրինագիծը: Խըն-
դիրն ապով չվերջանար, այլ միայն կը յա-
պաղուէ մինչեւ որ աւելի աղէկ քննութիւն
կատարուի:

—Մ. Թէն, անգամ Յրանսական Ակադե-
միոյ եւ մին Ֆրանսացի մեծագոյն հեղի-
նակներէն, մարտ 5ին մեռաւ ի Փարիզ:
Հանգուցելոյն ամենէն հոգեկաւոր գործերն
են «Պատմութիւն Անգղիական Գրականու-
թեան» եւ «Արդի Յրանսայի Ծագումը»:
Այս վերջին գործին մէջ Մ. Թէն իւր շատ
հայրենակիցներէն տարբեր՝ դադարեալներ
կը յայտնէ, եւ 1789ի դէպքերը կը նկատէ
իւրեւ աղէտ մը որոյ վնասները երկիրը
գեռ կը կրէ:

—Անցեալ շաբթու անգղիական խորհրդ-
դարանի պահպանողական անդամք ի Լոն-
տոն գումարում մը ունեցան յորում Լորտ
Սալզբորի եւ ուրիշ պահպանողական կու-
սակցապետեր յորդորեցին ունկնդիրները որ
Երեսփոխանական ժողովոյ ներկայ դա-
նուելով քուէ տան ի նպաստ այն առաջար-
կին որ յառաջ պիտի բերուի Մ. Կլաւսթը-
նի իռլանտական օրինագիծն երկրորդ ըն-
թերցման դէմ: Անցեալ շաբթու Կլաւսթըն-
եանք երեսփոխանական աթոռ մը կորու-
սին մասնակի ընտրութեան մը մէջ, այն-
պէս որ մինչեւ ցարդ կատարուած մասնա-
կի ընտրութեանց մէջ երկու կուսակցու-
թեանց ըրած շահերն ու կորուստները ճիշդ
հաւասար են այժմ:

—Անգղիոյ Սէնտլէյթ գիւղին մէջ հողին
դէպ ի վար սահելով 200 տուններ փրան,
եւ 100,000 անգլ. օսկւոյ կորուստ կը հաշ-
ուուի: Բարեբաղդաբար կենաց կորուստ
չկայ: Միացեալ Նահանգաց հարաւային
կողմը պատահած սոսկալի մրրիկ մը աւելի
աղիտաբեր եղած է: Մէկ գիւղի բնակիչ-
ներէն 29 անձինք զոհ գացին, եւ ուրիշ
տեղեր եւս կենաց կորուստ պատահեցաւ:

—Սպանիական ընտրութեանց մէջ ամ-
բողջ 437 երեսփոխանական աթոռներէն
306ը նախարարականք շահեցան: Փոքրա-
մասնութեան մէջ կը գտնուին 27 Յառաջ-
գիւմասէր Հանրապետականք, 14 Չափաւոր

Հանրապետականը, որ կառավարութեան համակիր են, եւ մնացեալը զլիսաւորապէս նախորդ նախարարապետ Քանովան տէլ Քասթիլլոյի կուսակիցներէն են: Յառաջ-դիմասէր Հանրապետականներէն վեցն ընտ-րուեցան ի Մատրիտ, սակայն ասոնց ընտ-րութիւնը սա պարագային վերագրելի է որ քուէի իրաւունք ունեցողներէն շատեր քուէարկութեան չմասնակցեցան:

—Մարտ 6ը Սերպիոյ թագաւորութեան հրատարակման 11-րդ տարեդարձը, Միլան թագաւորի հրաժարման ու Ալէքսանտր թագաւորի գահակալութեան 4-րդ տարե-դարձն էր: Այդ երեկոյ առաջին անգամ ըլ-լալով Պէլկրատ եղեկորականութեամբ պիտի լուսաւորուէր, եւ այնպէս կարգադրու-թիւն եղաւ որ թագաւորն ամբողջ երեկ-տրական լամբարները վառէր մատով կոճա-կի մը վրայ կոխելով: Դժբաղդաբար այս գործողութիւնը յաջող արդիւնք չունեցաւ եւ լամբարներէն երկուքը միայն վառեցան, այնպէս որ փողոցներուն մէջ համախմբեալ բազմութիւնը յուսախաբ եղաւ:

—Անցեալ շաբթու կատարուած սերպիա-կան ընտրութիւնը աղտոտական նախարա-րութեան նպաստաւոր ըլլալ կ'երեւին, սա-կայն լիտւի տեղեկութիւնք դեռ ստացուած չեն:

—Փարիզէ դարձուած նոր հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Դատական նախարար Մ. Պուսթուա կտ առած է իւր հրաժարականը:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքս հասած նոր եւ մանրա-մասն տեղեկութիւններէ կ'իմանանք թէ Մալաթիոյ եւ չրջակայից երկրաշարժը, կամ աւելի ճիշդը խօսելով երկրաշարժները, վասն զի քանի մը ցնցումներ պատահած են, ահաւոր հետեւանքներ ունեցած են: Առաջին ցնցումն շատ տեղեր զբաղուած է, սակայն, ինչպէս անցեալ շաբթու ըսինք, ամենէն աւելի աղիտաբեր եղած է Մալա-թիոյ եւ Հիւսնի Մանսուրի մէջ: Երկու-որ յետոյ աւելի սաստիկ երկրաշարժ մը ցնցեց Մալաթիոյ գետինը եւ ի գլուխ հա-նեց աւերման գործը: Քաղաքին 3,500 տու-ներուն մէկ երրորդը բոլորովին վրան: Հայոց եկեղեցիներ եւ դպրոցը մասամբ աւե-րեցան: Բողոքականաց եկեղեցին թէեւ դեռ կանգուն կեցած է, բայց այնքան վնասուած է որ փլելու վտանգ կը սպառնայ: Մնաց-եալ տուններուն եւ հանրային շէնքերուն հազիւ մէկ հատը անվթար մնացած է: Մա-լաթիոյ մօտակայ ինն գիւղերու մէջ 160 տուններ վրան, 30 գիւղացիք վրատակաց ներքեւ մնալով մեռան, նաեւ 396 անա-սուններ սպաննուեցան: Մալաթիոյ մօտա-կայ Քեսաթէ անուն ուրիշ տեղւոյ մը մէջ տուններուն մեծ մասը վնասուեցան: Մօ-տակայ գաւառներու ուրիշ 16 գիւղերու մէջ կենաց եւ ընչից մեծ կորուստ տեղի ունեցած է: 179 տուններ վրած են, 123 արանց, կանանց եւ տղայոց մարմիններն հանուած են վրատակաց ներքեւէն, եւ 1,106 անասուններ սպաննուած են:

Հետագայը նորագոյն տեղեկութիւններ են: Վերոյիշեալ աղետին վայրէն հասած հեռագրական տեղեկութիւնք կը ծանուցա-նեն թէ այս կիրակի օրուան կէս դիշերէն ժամուկէս ետքը երկրաշարժի երեք ցըն-ցումներ զգացուած են ի Մալաթիա: Ար-դէն վնասուած շատ տուններ բոլորովին վրած են այս ցնցումներէն: Այն յանձնա-

խումբը որ Հիւսնի Մանսուր զրկուած էր քննելու համար թէ երկրաշարժը որչափ աւերում գործած է եւ քանի անձինք մե-ռած են՝ կը տեղեկագրէ թէ այդ գաւառա-կին 19 գիւղերուն մէջ 200 տուններ վրած են 99 անձինք մեռած են: Եօթն անձինք ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով այժմ կը դարմանուին: Կանգուն մնացած տունե-րուն մեծ մասն այնքան վնասուած են որ նորոգութիւն չեն վերցուներ: Շատ տեղեր ծամբաները դեռ ծածկուած են ձեան դէ-ղերով, եւ ուստի հազորդակցութիւնք յոյժ դժուարին են, եթէ ոչ անկարելի: Ուրիշ կողմեր եւս յանկարծական ձիւնահալու-թիւնը յառաջ բերած է ողողումներ, որ ա-ւերումներ գործած են մօտակայ տեղերու մէջ: Երկրաշարժէն վնասուած հեռաւորա-գոյն կողմերը զրկուած կառավարական պաշտօնեայք ծամբաներու գէշութեան պատ-ճառաւ դեռ չեն կրցած վերագոյնալ, եւ այսպէս տակաւին ճիշդ չզիտցուիր թէ այդ աղետը որչափ մեծ եղած է:

Վեհ. Սուլթանը իւր անձնական գանձէն 500 ոսկի շնորհած է արկածեղոց, վրաններ զրկուած են անոնց եւ մօտակայ քաղաք-ներու մէջ հանգանակութիւնք բացուած են: Սակայն աղետն այնքան ընդարձակ է որ աւելի հեռաւոր տեղերէ օգնութիւն կը սպասուի: Վերջին տարիներս Մալաթիոյ մէջ պատահած հրդեհները մեծ աղետներ կը թուէին, սակայն յիշեալ տեղեկութիւննե-րէն դատելով այս վերջինը շատ աւելի մեծ աղետ մը եղած է:

—Գերմանական Ֆիւրմի Պէլմար շոգենա-ւը շաբաթ երեկոյ Կ. պոլսոյ նաւահանգիս-տը հասաւ 250 գերմանացի, ամերիկացի եւ անգլիացի զբօսաշրջիկներով եւ մեկնեցաւ չորեքշաբթի առաւօտ: Ֆիւրմի Պէլմար գեր-մանական մեծագոյն շոգենաւն է: Փետր. 4ին Նիւ Եորքէն մեկնած է եւ Միջերկրա-կանի մէջ իւր պտոյտն աւարտելէ ետքը Նիւ Եորք պիտի վերադառնայ:

—Զինուորական բժիշկներէն Նուրէտտին պէյ, կայսերական պալատան քիմիադէտ Պոնքուքի պէյ եւ Տր. Վիթալիս Տրէշտէ-նի մէջ դուժմարեալ Առողջապահական Հա-մաժողովին օսմանեան պատուիրակ կար-գուեցան եւ երկուշաբթի օր կառավարման մէջ այդ քաղաքն ուղևորեցան:

—Վեհ. Սուլթանը շաբաթ օր մասնաւոր ունկնդրութիւն շնորհեց Կ. պոլսոյ բրիտա-նական դեսպան Սըր Քլէր Ֆորտի: Նմա-նապէս գերմանական դեսպան Բատտլին իշ-խան կիրակի օր պատիւ ունեցաւ ներկա-յանալ Նորին Վեհափառութեան:

—Պապը կաթոլիկ Հայոց պատրիարք Տ. Աղաբեանի յանձնած է օսմանեան դանազան պաշտօնատարաց շնորհեալ պատուանշան-ները Կ. պոլսի բերելու պաշտօնը: Նորին Սրբազնութիւն Պրոս Թ. ի պատուանշանին մեծ ժապաւէնը շնորհած է Մեծ Եպարքո-սին եւ դատական ու կրօնական գործոց նախարարին:

—Սաւահ լրագրին մէջ կը կարդանք. Բանի մը օր առաջ 13, 14 եւ 15 տարե-կան երեք տղայոց մարմինները գտնուեցան Ալտընի նահանգին Վուրլա քաղաքին մօ-տակայ Բիլիսման գիւղին քովերը: Վուր-լայի կառավարիչն իմանալով այս տխուր եղելութիւնը՝ ոստիկաններ յղեց այդ գիւղը եւ քննիչ դատաւոր մը զրկեց քննութիւն բանալու համար: Բիշ յետոյ ձերբակա-լուեցան հինգ մարդիկ որոց վրայ զօրաւոր կասկած կար թէ սպաննած էին խեղճ տը-

ղայքը: Ասոնք հարցաքննուելով յայտարարե-ցին թէ այն երեք տղայքը գիւղն եկած էին մեղր գողնալու համար, եւ իրենք հրացան պարպելով անոնց երկուքը գնտակահարը-րած էին եւ ապա դանակով սպաննած էին միւս տղան: Մարդասպանք Վուրլա զըր-կուեցան ընդ հսկողութեամբ ոստիկանաց եւ անտի Զմիւռնիա տարուեցան:

—Պիղա գաւառակի Հէլվաճի գիւղին մէջ եղեական դէպք մը պատահած է: Դիւղին ընակիչներէն Հաճի օղլու Հիւսէին անուն անձ մը մտային խանգարման մը միջոցին կը սպաննէ իւր քոյրն ու զօքանչը: Ոստի-կանութեան պաշտօնեայ մը տարաբաղը կանանց աղաղակները լսելով տունը կը մտնէ եւ կը ջանայ ձերբակալել մարդա-պանը, բայց սա տեսնելով՝ պաշտօնեայ կատաղաբար անոր վրայ կը յարձակի եւ մահացու հարուած մը կու տայ: Կատուած յիմարն ապա իւր կինը եւ ուրիշ անձ մը կը վիրաւորէ, եւ ի վերջոյ դանակը իւր կողմ մխելով արինաթաթաւ կ'իյնայ իւր գոնե-րուն մէջտեղ:

—Շիքակոյի արուեստահանդիսին օսման-եան յանձնախումբը չորեքշաբթի օր ի նիստ դուժմարեցաւ կարգադրութիւններ ընելու ի պատրաստութիւն օսմանեան ապրանք վերջին բաժնին, որ այսօր չորեքշաբթի գրուի Ամերիկա յղուելու համար: Յան-նախումբն այս չորեքշաբթիէն սկսեալ պը եւս ապրանք չընդունիր եւ յառաջիկայ շաբթուան մէջ վերջին նիստ մը պիտի ընէ իւր գործառնութեանց տեղեկագիրը պատրաստելու համար: Սոյն տեղեկագիր պիտի ներկայացուի Հանրօգուտ շինու-թեանց նախարարութեան:

—Առողջապահական Ընդհանուր Վարչու-թիւնը հետեւեալ շրջաբերականն հանած է մարտ 14 թուականաւ.

Առողջապահական Ընդհանուր Վարչու-թեան օրոյմամբ արիւրկեան Տրիպոլիոյ մը վեղբէն ուղևոր բերող շոգենաւը ամբողջ 14էն սկսեալ հնգօրեայ աստիճանային պայ-նէթարկուին: Սոյն աստիճանային պիտի գոր-ծադրուի Քլադոմէնի կամ Պէշրութի մար-բանոցին մէջ:

Մագրիգիւղի Հայոց նորակառոյց դպրո-ցին բացումն այս կիրակի հանդիսաւորա-պէս կատարուեցաւ: Ամեն յորքէն պատ-րիարք Ալըգեան կը նախագահէր հանդիսին օրում ներկայ էին ուրիշ եկեղեցականք, հայ եւ թուրք բարձրաստիճան անձինք եւ ժողովրդեան բազմութիւն: Դպրոցը պիտի կոչուի Տատեան Վարժարան ի յիշատակ Արտաքին գործոց նախարարութեան խոր-հրդական Վսեմ. Յարութիւն փաշայի հոր, բարեկիշատակ Յովհաննէս պէյ Տատեանի: Յովհաննէս պէյ Մագրիգիւղի հայկական եկեղեցին շինել տալէ ետքը՝ հայ հասարա-կութեան գետին մը եւ 750 ոսկի շնորհած էր դպրոցի մը կառուցման համար: Կիրակի օրուան բացումը շէնքը ահաւանիկ այդ դպրոցն էր: Դպրոցին կառուցման համար ծախք եղած է 1,300 ոսկի, որոյ 550 ոս-կին հանգանակութեամբ հայթայթուած է Յովհաննէս պէյի առատաձեռն նուիրա-տուութիւնէն ետքը:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Մարտ 6/18, 1893			
Գոնսոլիտէ	24 6	Բուժ. Երկ. Բաժին	93 1/2
Պարտուց Յարգարման Թղթադարմ (Թասթիլէ)			
Տիւրքի Գալսէսի	19 20	Թահվիլթը 0	82 1/2
ԳՐԱՄ. ԾԱՌ. ՈՍԿԵՆ 100			
Մէճիտիյէ	407 38	Ուսուցիչ բՈՒԼ	90 1/2
Մէթալիք	97	Նաբոլէոն	88
Պէշիք	401 40	Գրեմից	54 1/2
Ալթըլէք	401	Անգլ. ոսկէ	140 1/2
Մանէթ Թղթադարմ 8 60			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱՆԵԱՆ
Ֆիմանգըր Եղգուշը, Ամերիգան Խան